

Middelalderens landbebyggelse - et pilotprojekt

Generalforsamling
Forening af Fagarkæologer 11.03.2011

Mette Svart Kristiansen
Afdeling for arkæologi, Aarhus Universitet

National strategi – Den middelalderlige landsby

› Arbejdsgruppe:

Michael Andersen (DAR), Lennart Madsen (DAR), Mette Svart Kristiansen (AU), Thomas Roland (KUAS)
Status på arbejdsgruppens arbejde

› Den middelalderlige landsby – problemstillinger

› Diskussion af forskningsstrategier og forskningsprogrammer

› Universiteternes, museernes og KUAS forventninger til den nationale strategi

Problemstillinger

Fortiden

- › Jordgravede stolper og syldsten
- › Labil – stabil bebyggelse

To (tre) arbejdsmarker

- › Det åbne land: fladeafgravning, store flader tidlig middelalder, makroperspektiv/bebyggelsesstruktur
- › Den eksisterende landsby: kulturlag, små flader med tidsdybde, mikroperspektiv/ bygning og gård
- › Stående bygninger

Nutiden

- › Udgravning og forskningsprocessen
- › Videnspredning og syntesedannelse

Problemstillinger

- › Bygninger og boligkultur
 - › Toftens størrelse, markering og bebyggelse
 - › Gårdens struktur, økonomi og sociale status
 - › Bebyggelsens struktur og interne dynamik og institutioner
 - › Bebyggelsesudvikling, stabilitet og labilitet
 - › Landbrugstekniske anlæg og dyrkningssystemer
-
- › Variationer i tid og rum
 - › Vikingetid-middelalder-nyere tid
 - › Materielle levn, skriftlige kilder, historiske kort, stående bygninger

Kommissorium

Den nationale strategi skal være med til:

- › At styrke den arkæologiske udgravningsvirksomhed
- › Skabe et bedre prioriteringsgrundlag før og under arkæologiske udgravning
- › Opkvalificere den primære dokumentation og tolkning af feltarbejdet
- › Sætte fokus på tilgængeliggørelse af resultaterne af de arkæologiske udgravninger
- › Sikre kompetence og kvalitetsudvikling
- › Understøtte samarbejde og netværk

Den nationale strategi skal indeholde:

- › Overordnet status for landbebyggelsen i dansk middelalder, herunder kendte bebyggelsers geografiske spredning og viden om regionale forskelle
- › Anbefalinger til opkvalificering af denne type undersøgelser, hvad skal der især sættes fokus på? Hvor er der huller i vores viden?
- › Konkrete eksempler på forskellige anlægstyper, gerne illustreret
- › Anbefalinger til naturvidenskabelige undersøgelser

Spørgsmål til museerne

Bebyggelsen:

- > På hvor mange lokaliteter (anslået) med MA-bebyggelse har I foretaget undersøgelser, henholdsvis uden for og inde i eksisterende landsbyer?
- > Nævn de særlige karakteristika vedr. den MA landbebyggelse i museets område (eksempelvis bebyggelsesstruktur, tilstedeværelse eller fravær af særlige bebyggelsestyper og hustyper, placering i landskabet etc).
- > Ser I særlige bebyggelsestyper, der knytter sig til særlige landskabstyper/ressourceområder?
- > Er I stødt på "særlige anlægstyper" (fx. stormandsgårde, tekniske anlæg, agersystemer m.v.)?
- > Er der registreret lokaliteter med grøfter og hegn (toftegrænser, administrative grænser etc.) – både med og uden (umiddelbart) tilhørende bebyggelse
- > Kan der påvises strukturelle forandringer (på gårds- og/eller på bebyggelsesniveau), eksempelvis forandringer i bygningernes interne relationer på toften og i relation til vejen, reguleringer af toftebredder og ændringer af landsbyens udstrækning?
- > Findes der lokaliteter, der fremhæver sig særligt ud fra genstandstyper (der eksempelvis kan relatere sig til særlig funktion, status m.v.)?
- > Har I undersøgt særligt godt bevarede lokaliteter med bevarede kulturlag, ruminddeling i husene o.lign.)?

Strategier:

- > * Har museet en særlig strategi for forundersøgelser, udgravning og dataindsamling i forbindelse med MA landbebyggelse?
- > * Udfører museet målrettet analyse af ældre kortmateriale i forbindelse med undersøgelser af MA landbebyggelse?
- > * Har museet en særlig strategi for naturvidenskabelige undersøgelser i forbindelse med undersøgelser af MA landbebyggelse?
- > * Har museet en særlig forskningsstrategi (inkl. regionalt/nationalt/internationalt samarbejde) i forbindelse med undersøgelser af MA landbebyggelse?

Henvisninger:

- > * Angiv et par særligt væsentlige undersøgelser (med sb.- og journ.nr., gerne med en beskrivelse på højst 2 linjer, der fokuserede på, hvorfor denne lokalitet er særlig væsentlig)
- > * Angiv evt. et par artikler eller andre af museets publikationer, der kunne være centrale for emnet.

Arkæologi og forskningsprocessen

Den nationale strategi skal være med til:

- › At styrke den arkæologiske udgravningsvirksomhed
- › Skabe et bedre prioriteringsgrundlag før og under arkæologiske udgravning
- › Opkvalificere den primære dokumentation og tolkning af feltarbejdet
- › Sætte fokus på tilgængeliggørelse af resultaterne af de arkæologiske udgravninger
- › Sikre kompetence og kvalitetsudvikling
- › Understøtte samarbejde og netværk

Værktøjer

National strategi, Top-down
Lokal forskningsprogram, Bottom-up

Forskningsprocessen

Videnskabeligt forarbejde
Arkæologisk udgravning
Efterbearbejdning
Publicering

Forventninger?

En udvikling af både retningslinjer og beretninger på at opprioritere fremlæggelsen af det videnskabelige resultat set i relation til aktuelle videnskabelige problemstillinger.

Kulturarvsstyrelsen bør spille en aktiv rolle i udarbejdelse af en klar national og regional strategi for vidensproduktion i forbindelse med den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed, herunder en udvikling af nationale oversigter...

Overregionale undersøgelser eller undersøgelser af enestående forekomster ...bør have en forskningsstrategi og eventuel yderligere finansiering.

KUAS overvejer muligheden for, at udgifterne til publikation af resultaterne af meget væsentlige undersøgelser med vigtige videnskabelige potentialer efter prioritering kan indeholdes i budgettet til undersøgelserne.

KUAS iværksætter sammen med universiteterne og DAR udarbejdelsen af regionale og nationale strategier med tilhørende prioriteringer.

Indsatsområder eller prioriteringer

- › Hele gårdsanlæg
- › Kulturlag
- › Eksisterende landsbyer
- › Kritisk revision af eksisterende synteser og deres empiriske udgangspunkt
 - › Huskronologi
 - › Bebyggelsesudvikling
- › Regionale modeller
- › Sammenhæng i bebyggelsen på tværs af det åbne lands flader og det bebyggede lands kulturlag.
- › Naturvidenskabelige dateringer og undersøgelser
- › Vidensdeling

